

KIRSAL TURİZM-KIRSAL KALKINMA İLİŞKİSİ ve DÜNYADA KIRSAL TURİZM ÖRNEKLERİ

H.Yusuf GÜNGÖR *
Ayhan KARAKAŞ**
Ömer FINDIKDALI***

Özet

Bu çalışmanın amacı yüksek oranda kırsal nüfusa sahip olan ülkemizin kırsal alanlarının kırsal turizm potansiyelinin ortaya çıkarılması ve uygulanma yolunun gösterilmesidir. Çalışma kırsal kalkınma, kırsal turizm ve kırsal turizmin ülkemizde ve dünyada ki örneklerini kapsamaktadır. Sonuç olarak ülkemiz kırsal turizm potansiyeli çok yüksek olduğu halde kırsal turizm faaliyetlerinin yeterli olmadığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler

Kırsal, Kırsal Turizm, Kırsal Kalkınma, Kırsal Turizm Örnekleri

Giriş

Son 15-20 yıl içerisinde “kırsal kalkınma” kavramı sıkça gündeme gelmiş, kırsal kesimde yaşayanların mutlu ve gönenc içinde bir ortamda yaşamaları amacıyla kalkınma arayışları hızlanmıştır. Dünyada herhangi bir kırsal alanda yaşanan tarımsal üretimdeki verim düşüklüğü, yoksulluk, önemli göç hareketleri, toprak kirlenmesi gibi sorunlar, sadece o sorunu yaşayanları ilgilendirmekten çıkmış ve bütün ülkeyi hatta birçok ülkeyi etkileyen bir duruma gelmiştir. Bu nedenle Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Avrupa Birliği gibi kuruluşlar kırsal kalkınma olgusuna daha çok kaynak, bilgi ve zaman ayırma durumuna gelmişlerdir. (TarımveKöyişleriBakanlığı, 2004).

Tarım sektörünün milli gelirdeki payının azalması, gelir dağılımındaki dengesizlikler, kırsal ve kentsel alanlar arasındaki sosyo-ekonomik farklılıklar kırdan kente göçün yaşanmasına neden olmakta, ülkemizin genel sosyo-ekonomik durumu ve kırsal alanda yaşanan sorunlar ile kırdan kente göçün getirdiği ekonomik, sosyal ve kültürel sorunların boyutu, çeşitli ve bütüncül önlemlerin alınmasını zorunlu kılmaktadır. (GÜLÇUBUK, 2006).

---

*Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü (Arş. Gör.)

**Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü (Arş. Gör.)

***Dicle Üniversitesi Diyarbakır Meslek Yüksekokulu Ağırhama Hizmetleri Programı (Okt.)

Kırsal ve Kırsal Kalkınma Kavramı

Kırsal kavramının yabancı dillerdeki karşılıklarına bakıldığında ilk bakışta “köy” olgusu ile özdeşleştirildiği düşünülse de gerçekte “kent” kelimesinin zıt anlamlısı olarak belirtilmektedir. İngilizce “rural” şeklinde belirtilen kırsal kavramı, genellikle köye ait bir anlam yaratmakta; Türkçede “kent” kelimesine karşılık, İngilizcede “urban” kelimesinin zıt anlamlısı olarak kullanılmaktadır (KÜÇÜKALTAN, 2002).

Kırsal alanı, kent diye tanımladığımız yerleşme alanlarının dışında kalan, ağırlıklı olarak tarımsal etkinliklerin yapıldığı alanları içeren, bucak, köy, mezra, kom vb. adlarla anılan ve çeşitli ölçütlere göre kent sayılma aşamasına gelmeyen kasabaları da kapsamı içine alan yerleşimler olarak tanımlayabiliriz. Kısaca kırsal alanlar, ekonomisi tarıma dayanan, yüz yüze iliksilerin yaygın olduğu, işbölümü ve uzmanlaşmanın gelişmediği toplumsal ortamlarda yaşayan insan topluluklarını içermektedir. (GÖRÜN, 2004).

Ülkemizde, üretim iliksileri açısından bakıldığında ise “kırsal alanlar”, il ve ilçe merkezleri dışındaki üretime kaynak teşkil eden alanlar olarak kabul edilmektedir. Fakat kent statüsünde olup ekonominin ağırlıklı olarak tarıma dayandığı, kırsal yaşam biçimlerinin yaygın olduğu, sanayinin düşük gelişme hızında olduğu il ve ilçe yerleşim yerleri de ülkemizde kırsal alan niteliğini ağırlıklı olarak sergilemektedir. Bu açıdan bakıldığında ülkemizde, nüfusun neredeyse yarısından fazlasının kırsal alanda yaşamını sürdürmekte olduğu söylenebilir (II. Tarım Şurası Kırsal Kalkınma Politikaları Komisyon Raporu, 2004).

Kırsal kalkınma, içerisinde çok boyutlu etkinlikleri ve kavramları barındıran bir olgudur. Bu nedenle, üzerinde görüş birliğine varılan net bir tanımı yoktur. İlk kez Birleşmiş Milletler (BM) Örgütüncü tanımı yapılan “toplum kalkınması” tanımı, “kırsal kalkınma” olarak da kabul edilmektedir. Bu tanımda, toplumun niteliği kırsal olup olmadığı belirtilmeksizin konuya genel bir açıdan yaklaşıldığı görülmektedir. Bu tanıma göre kırsal kalkınma; “küçük toplulukların içinde buldukları ekonomik, toplumsal ve kültürel koşulları iyileştirmek amacıyla giriştikleri çabaların devletin bu konudaki çabalarıyla birleştirilmesi, bu toplulukların ulusun tümüyle kaynaştırılması ve ulusal kalkınma çabalarına tam biçimde katkıda bulunmalarının sağlanması sürecidir” (II. Tarım Şurası Kırsal Kalkınma Politikaları Komisyon Raporu, 2004).

Çoğu kez “köy kalkınması” ile es anlamlı kullanılan “kırsal gelişme ya da kalkınma”, kırsal alanlarda yaşayan insan topluluklarının toplumsal, ekonomik, ekinsel açılardan yapısını değiştirecek biçimde üretim, gelir ve gönenç düzeylerinin geliştirilmesini, insan-toprak ilişkilerindeki dengesizliklerin giderilmesini, kentsel alanlarda var olan fiziksel ve toplumsal altyapının kırsal alanda da yaratılmasını, tarımsal ürünlerin daha iyi değerlendirilmesini amaçlayan çok yönlü süreçleri, etkinlikleri ve örgütlenmeleri anlatmaktadır (GERAY, 1999).

Kırsal Turizm Kavramı

Kırsal kalkınmanın ana amacı kırsal nüfusun gelir düzeyini arttırarak yaşam standartlarını yükseltmektir. Bu bağlamda kırsal alanda islendirimin arttırılması, insan kaynaklarının geliştirilmesi, kırsal nüfusun gelirini arttırıcı ekonomik etkinliklerin desteklenmesi, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, etkili örgütlenme ve her düzeyde katılımcılık önem taşımaktadır (AKÇA, 2004).

Kırsal alanların sosyo-kültürel, ekonomik ve çevresel yönden kalkındırılmasında kırsal turizmin önemli etkilerinin olacağı göz ardı edilemez. Bunlar arasında kırsal alanlardaki altyapı, sağlık ve eğitim gibi hizmetlerin sayısında ve kalitesindeki artış, kırsal alanlarda yaşayanlara yeni iş olanaklarının sağlanması, turizmin gelişmesi sonucu gelirlerin artması, kırsal alanlardaki kadınların çalımsa yaşamına etkin olarak katılması ve gelir artışı sonucu yaşam standardının yükselmesi gibi birçok etmen sıralanabilir. (AHİPAŞAOĞLU & ÇELTEK, 2006).

Dünya Turizm Örgütü'nün "2020 Turizm Vizyonu" yayınında, kırsal turizmde turiste sunulan ürünlerin göreceli olarak hala sınırlı olduğu fakat önümüzdeki beş ile on yıl içerisinde önemli derecede artacağı beklendiği belirtilmiştir. Bu dönemde kırsal turizme kitlesel bir kayma beklenmemekte ise de önümüzdeki dönemde kırsal turizmde gelişme trendinin yüksek olduğu açıkça ortadadır. (World Tourism Organisation, 2004).

Doğal güzelliklerini, kıyılarını, denizlerini, tarihsel ve kültürel değerlerini, hatta kentlerini bile turizmde pazarlayan ülkeler, kırsal coğrafi ortamların ayrılmaz birer parçası olan kırsal yerleşmelerini de turizmde değerlendirmeye çalışmaktadır. Ülkelerin bazıları kıyılardaki yoğun baskıyı azaltmak üzere kırsal turizme yönelirken, bazıları da iç göçü önlemede, bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltmada bu turizm türüne başvurmaktadır. Bir kısmı ise turizme sunabilecekleri ortamların sınırlı olması nedeniyle gelir getiren yeni bir kaynak olarak kırsal turizmi benimsemektedirler. (SOYKAN, 2000).

Günümüzde turistler, kitle turizmine katılmak yerine alternatif turizm seçeneklerinde yer almayı tercih etmektedirler. İspanya'da yapılan "Geleceğin Turisti" anketinin araştırma sonuçlarına göre geleceğin turisti olacak kişilerin kitle turizmine katılmak yerine alternatif turizmi tercih edecekleri görülmektedir. Bunlar çevreye duyarlı, kültürel ve yerel motiflere önem veren ve gittikleri mekânlarda doğallık arayan kişiler olacaklardır. Farklı beklentiler ile turizm olayına katılacak olan bu kişilerin gereksinimlerini karşılayacak olan turistik ürünlerin nitelikleri de doğal olarak farklı olacaktır. (SOYKAN, 2000).

Kırsal alanlar; doğal ve kültürel yapılarıyla, özellikle kent insanının giderek artan tatil gereksinimine geçmişten günümüze cevap vermeye çalışmaktadır. Kent insanları, kırsal alanlara çoğunlukla; tatil amaçlı günöbirlik ya da akraba-tanıdık ziyaretleri için gitmektedir. Özellikle kırsal yaşam biçiminin çekiciliği, stres ve

baskı yaratacak sınırlamaların ve zorunlulukların olmayışı, buna karşın, kişilerin kendilerini özgür hissetmesini sağlayacak olanakların varlığı, günümüzde gerek hafta sonları, gerekse mevsimlik (yıllık) tatillerde bu ortamlara yoğun ziyaretleri beraberinde getirmiş, böylece “Kırsal Turizm” denilen bir turizm türü doğmuştur. (SOYKAN, 1999).

Kırsal turizm basit olarak kırsal alanlara yapılan seyahat olarak tanımlanabilir. Ancak, araştırmalar kırsal turizmin daha karmaşık olduğunu göstermektedir. Kırsal alanlarda gerçekleştirilen turizmle ilgili, doğaya dayalı etkinlikler, festivaller, kültürel etkinlikler, tarımsal turizm, el sanatları ürünleri gösterilerini içeren örnekler bulunmaktadır. Kırsal turizm bütün tarım turizmi aktivitelerini, eğitici seyahatleri, sağlık turizmini ve eko turizmi içeren çok yönlü karmaşık bir etkinliktir. (HEATER, 2011).

Dünya turizm literatürü incelendiği zaman uzmanlar tarafından kırsal turizmin çiftlik turizmi (farm tourism), köy turizmi (village tourism), yayla turizmi (highland tourism), tarımsal turizm (agro-tourism), ekoturizm (ecotourism) gibi farklı isimlerle anlatıldığı görülmektedir. Bunun nedeni kırsal turizmin kapsamı hakkında ortak bir görüşe sahip olunmamasıdır. (ESENĞÜN, AKÇA, & SAYILI, 2011).

Kırsal turizm; genellikle boş vakit geçirme, rekreasyon ve çok az iş amaçlı, aynı ülke ya da farklı ülkelerin kentli insanların kırsal alanları kullanımını içermektedir. Bununla birlikte, bu basit tanım çok sayıda ayrı ve karışık önemli farklılıklara işaret eder. Kırsal turizm, turistin sürekli ikamet ettiği evinden kilometrelerce uzaktaki bir ülkede uzun bir tatil ya da birkaç dakikalık uzaklıktaki kırsal alanda öğleden sonra gezisi şeklinde olabilir. Bu tatiller kent yakınında olma ya da tura çıkmış olma, kültür ya da rahatlama, spor etkinliği gibi fiziksel memnuniyet amaçlı ya da aile ve akrabaları ziyaret gibi duygusal amaçlı olabilir. Bu farklılıklar kırsal turizmin tanımlanmasını ve genellenmesini zorlaştırmaktadır. (AHİPAŞAOĞLU & ÇELTEK, 2006).

Kırsal turizm, kişilerin doğal ortamlarda dinlenmek ve değişik kültürlerle bir arada olmak amacıyla bir kırsal yerleşmeye gidip, orada konaklamaları ve o yöreye özgü etkinlikleri izlemeleri ya da katılmalarıyla gerçekleşen bir turizm türüdür. (SOYKAN, 1999).

Türkiye’de Kırsal Turizmin Gelişimi

Türkiye’de kırsal turizm denildiğinde çoğunlukla doğa yürüyüşleri ve doğa sporlarını içeren açık hava ve rekreasyon etkinlikleri, alışveriş ve günübirlik yeme içmeyi kapsayan günübirlik köy ziyaretleri anlaşılmaktadır. İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerin çevresinde, Muğla ve Antalya gibi turistik merkezlerde, Bursa ve Kastamonu (Safranbolu) gibi tarihi ve kültürel zenginliklere sahip yerleşim yerlerinin çevresinde, antik kentlerin yakınlarındaki köylerde bu yönlü bir kırsal turizmin geliştiği görülmektedir. (AKÇA, 2004).

Bu konuda ilk örnekler 1980’li yıllarda görülmüştür. İskandinav pazarına ege-men olan Tursem Seyahat Acentesi kitle turizminin yanı sıra uzman tur operatörlüğü etkinliklerine de girişmiş ve Karadeniz Bölgesinde Ordu ılının çeşitli köylerinde bulunan köylüler ile anlaşarak konukların bir haftadan üç haftaya kadar değişen süreler içerisinde köy evlerinde ailelerin birer bireyi olarak kalmalarını sağlamıştır. Bu kapsamda gelecek olan turistlere kendi ülkelerinde kış ayları boyunca Türkçe dersleri de verilmiştir. TURSEM’ın (1997) iflasından sonra uzun süre bu konuda çalışan başka bir seyahat acentesi olmamıştır. (AHİPAŞAOĞLU & ÇELTEK, 2006).

Ülkemizde, son yıllarda yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri de kırsal bölgelerin tarihi, doğal ve kültürel değerlerini yerli ve yabancı turistlerin ilgisine sunarak kırsal turizmden yararlanma çabaları içerisindeyler. Bunlardan birkaçını aşağıda özetleyebiliriz:

- Ürgüp Belediyesi Kapadokya yöresinin kırsal yaşamını tanıtmak amacıyla 50 milyon dolar bütçeli bir projeyi gerçekleştirmeye karar vermiştir. Bu proje kapsamında yerli ve yabancı turistler köy düğünlerine katılacak, geleneksel köy yemeklerini pişirecekler, inek ve koyun sağarak kırsal yaşamın içerisinde yer alacaklardır.

- Ortahisar Belediyesi Kızılçukur Vadisinde güneşin doğuş ve batısını turistlere izletmek amacıyla turlar düzenlemektedir. Her yıl bu turlara yaklaşık 30.000 kişi katılmaktadır.

- Kış döneminde Akdeniz, Marmara ve Ege Bölgelerindeki köylerde geleneksel deve güreşleri düzenlenmektedir.

- Son yıllarda bazı turizm acenteleri ipek Yolu güzergâhında turlar düzenlemektedir.

- Erzincan ve Muğla’nın kırsal alanlarında profesyonel yamaç paraşütü yapılmaktadır. (AKÇA, 2006).

Buğday Ekolojik Yasamı Destekleme Derneği tarafından Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Küresel Çevre Fonu (GEF /Global Environment Facility) Küçük Destek Programı (SGP/Small Grants Programme) desteğiyle yürütülen TaTuTa (Ekolojik Çiftliklerde Tarım Turizmi, Gönüllü, Bilgi ve Tecrübe Takası) Projesi çerçevesinde www.tatuta.org adresinde hizmete giren internet sayfasında Türkiye’nin farklı bölgelerindeki 32 ayrı noktada yer alan 69 çiftliğin ayrıntılı bilgileri yer almaktadır. Bu çiftlikler Ekolojik Çiftlik Ziyaretleri dizisine dahil edilmişlerdir.

Bu projeye;

- Ekolojik yaşam hareketinin içerisindeki gruplar ve bireyler arasındaki iletişimi güçlendirmesi,

- Ekolojik üretimin öncelikle kırsal nüfus için, doğal döngülerle dost, sürekli bir yaşamsal kaynak oluşturması yönünde sağlıklı örneklerin oluşturulması,

-Kentte yaşayan insanların ekolojik çiftliklerdeki yaşamı deneyimleyerek, ekolojik yaşam ile ilgili sorumluluklarını içselleştirmesi ve böylece günlük yaşamında daha fazla uygulamaya sokması,

- Tüketici ve üretici etkinliklerinde ilk elden ekolojik yöntem, deneyim ve bilgi paylaşımı,

- Doğa dostu üretim ve tüketim modellerinin desteklenmesi yoluyla, toprak, hava su kalitesinin, biyolojik çeşitliliğin, iklimlerin ve diğer doğal döngülerin sağlıklı bir biçimde sürdürülmesine katkı amaçlanmıştır (<https://www.bugday.org/tatuta/kilavuz.php>, 2011).

ECEAT (Avrupa Ekolojik ve Tarımsal Turizm Merkezi) üyesi olan Buğday Ekolojik Yasamı Destekleme Derneği'nin internet sitesinde Türkiye'de bulunan turizm çiftliklerinin özellikleri ve faaliyet gösterdikleri zaman dilimleri verilmiştir

Dünyada Kırsal Turizm

Kırsal turizm tamamıyla yeni bir kavram değildir. 19. yüzyılda gelişen ve büyüyen endüstri kentlerinin stresine ve bakımsızlığına tepki olarak kırsal alanda turizm etkinlikleri gelişmeye başlamıştır. Hatta bazı yazarlar kırsal alanın romantikliğini eserlerine yansıtmıştır. Bu dönemlerde bazı demiryolu şirketleri de yatırımlar yaparak bu gelişmekte olan turizm çeşidine hizmet vermiş ve kentsel alanlarda yaşayanların kırsal alana daha rahat ulaşabilmelerini sağlamayı amaçlamışlardır. Özellikle Alpler ve Amerikan ve Kanada Rockies dağları yapılan demiryolu yatırımları ile kırsal turizmin ilk öncüleri sayılabilir. (Tourism Strategies and Rural Development, 1994).

Dünyada birçok ülkenin ulusal turizm yönetimi kırsal turizmin önemli ve gelişen bir sektör olduğunu kabul etmesine karşın özellikle kırsal turizmle ilgili istatistikî bilgi toplayan ülkelerin sayısının azlığından dolayı kırsal turizmin rakamsal boyutları ile ilgili bilgilere ulaşmak oldukça zordur. Bu nedenle sadece bazı kırsal alanlar için yapılmış olan çalışmalardan birtakım sonuçlar çıkarmak gereklidir.

Örneğin, Amerika'nın Wyoming, Montana ve Idaho eyaletlerinde kırsal turizmle uğraşan işletmelerin sayısı 1985 yılında 5 iken 1992 yılında 90'a ulaşmıştır.

Avustralya'nın "Outback Queensland" bölgesinde ise düzenlenen yıllık raporlardan ziyaretçi sayısının yılda %20 oranında arttığı görülmektedir. (Tourism Strategies and Rural Development, 1994).

1980'lerin ortasında Avrupa Komisyonu'nun, Avrupa'da turizm alışkanlıkları üzerine yaptığı bir araştırmada kırsal turizme olan eğilimler saptanmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmaya göre; kırsal turizmin geliştiği ülkelerde genellikle insanların en az 1/3'ü tatillerini geçirmek amacıyla kırsal alanlara gitmektedir. Hollanda'da tatile çıkanların %39'u birinci tatil yeri olarak kırsal alanları seçmekte, İngiltere'de ise nüfusun 3/4'ü yılda en az bir kez kırsal alanları ziyaret etmektedir. Yine aynı çalışmanın verilerine göre; Avrupalı turistin kırsal kesimde tatili tercih etmesinin nedenlerinin başında doğal alanların çekiciliği ve bozulmamış ortamlar olmaları, geçmişten izler taşımaları ve sıcak ilişkilerin kurulabilmesi gelmektedir. İyi eğitim almış, kültürlü, yüksek gelir grubunda yer alan kişiler tatillerini birkaç bölüme ayırmakta, farklı yerlerde ve farklı turizm türlerine katılarak geçirmektedir. Bu grubun tatillerinde kırsal turizme ayrılan süre her geçen gün artmaktadır. Kırsal turizm çerçevesinde, Avrupa'da 1987 yılında, konaklamayla ilgili istatistiklere bakıldığında, turistlerin en fazla; kır pansiyonları ve otellerde (%30), arkadaş evinde (%21) ve kırsal kampinglerde (%16) konakladığı görülmektedir. (SOYKAN 2000).

Sanayileşmenin artması tarımsal üretimin yeterli kazanç sağlamaması dolayısı ile kırsal turizm kırsal alanların kalkınması için yeni bir strateji olarak değerlendirilmektedir.

Örneğin Doğu Avrupa'da geçtiğimiz on yılda yaşanan olaylar, hızlı bir kırsal işsizliği tetiklemiş ve turizm, kırsal alanlarda ekonomik gelişmeyi canlandıracak bir katalizör, geri kalmış bölgelerin yasayabilmesi için bir araç ve kırsal yerel toplumun yaşam koşullarını geliştirecek bir etkinlik olarak belirlenmiştir. (BRIEDENHANN & EUGENIA, 2004).

Yukarıda da belirtildiği gibi, Avrupalılar kırsal turizmi, kırsal kalkınma bazında, hatta bazı yörelerin kalkınmasında yönlendirici bir güç olarak düşündükleri için, çok geniş çaplı bir örgütlenmeyle kırsal turizmi yönetmekte, çeşitli ulusal ve uluslararası dernekler altında birleşmektedirler. Bunlardan biri olan Uluslararası Kırsallık-Çevre Kalkınma Derneği (International Rural and Ecological Development Association:R.E.D) bünyesinde tarım-çevre-turizm adına sınırlar ötesi gruplarla ortaklaşa seminerler düzenlenmektedir. (AHİPAŞAOĞLU & ÇELTEK, 2006).

Fransa'da Kırsal Turizm

Fransa'da kırsal turizmin 1950'li yıllardan itibaren bir ekonomik etkinlik olarak desteklenmeye başlamasıyla, özellikle 1960'lardan sonra kırsal dünya ve tarım için yeni bir şans kapısı açılmıştır. Son yıllarda kırsal alanların düzenlenmesinde turizmden sosyal ve ekonomik açıdan en çok yararlanmak üzere, bir dizi izlenceler devreye sokulmuştur. Ayrıca 1970'li yıllardan itibaren devlet ve yerel yönetimlerin kırsal düzenleme konusunda uyumlu çalışmaları ve eşgüdüm girişimleri sonucunda; yeşil Tatil Köyleri kurulmuştur. Yine aynı yıllardaki çalışmaları sonucunda, ulusal ya da bölgesel parklar (bu parklar, kırsal turizmin tamamlayıcısıdır), suyla ilgili düzenlemeler (kent insanının dinlenme gereksinimi için kısa süreli tatillerinde gidebileceği, göl ve baraj kıyılarında dinlenme-eğlenme tesislerinin kurulması gibi)

ile aile pansiyonları oluşturulmuştur (SOYKAN, 2000).

Fransa’da kırsal turizm, aile boyutunda mikro-isletmelerden başlayarak ulusal boyuta varan çok iyi bir örgütlenme vardır. Sektör, çok sayıda yerel ve ulusal federasyondan oluşmuştur. CPTR (Kırsal Turizm Daimi Konferansı) ise, kırsal turizm federasyonları ile kamu yönetimi arasındaki ilişkileri düzenleyen bir girişimdir. Bu kırsal halk sektörü, Turizm Bakanlığı (politika), Tarım Bakanlığı (agriturizm ve kırsal turizm) ve diğer Bakanlıkların (arazi düzenlemesi, projeler, Öncelikli bölgeler, açık hava bos zaman sporları, sürdürülebilir turizm) himayesindedir. Ülkede, 94500 kırsal otel yatağı, 50 bin kırsal konut, 30 bin misafir evi, 37 bin tatil köyü, 28 bin turizm evi, 308 bin çadır yeri, kırsal turizme hizmet vermektedir. Ülkede kırsal turizmi geliştirme politikası 4 ekseninde toplanmıştır:

- Yerel halkı ve turisti buluşturmak,
- Aktörleri yakınlaştırmak. (federasyon üyeleri ve pazarlama aktörleri),
- Girişimleri etkin kılmak,
- Sorumluları harekete geçirmek (SOYKAN, 2006).

İtalya’da Kırsal Turizm

İtalya’nın gelişmiş kuzey kesimi ile kırsal etkinliklere dayalı güneyi arasında ikiye bölünmüşlük evvelki yıllarda oldukça güçlü idi. 1980 yılında aktif nüfusun yalnızca %10’unun tarım kesiminde çalıştığı İtalya’da, 1960-1980 yılları arasında 5 milyon İtalya’nın topraklarını terk ettikleri belirlenmiştir. Bu toprak terki karşısında, Ulusal Tarım ve Turizm Derneği kurularak, “Agri-tourismo (tarımsal turizm)” fikri ortaya atılmış, tarımla uğraşanların evlerinin odalarını kiraya vermeleri, yerel ürünlerini ticarileştirmeleri gibi amaçlar benimsenmiştir. İlerleyen yıllarda bazı bölgelerden (özellikle Abruzzia) göçün yavaşladığı, çiftçilerin turistik işlere yöneldikleri görülmüştür. Diğer taraftan bazı yerlerde (Tuscany, Umbria, Latium, Liquria vb.) köy evleri ikinci konut olarak değişime uğramış ya da kırsal alanlara yeni villalar yapılmıştır (SOYKAN, 2000)

Bugün İtalya’da kırsal turizm, çiftliklerle yakından ilişkili olduğu için daha çok tarımsal turizm ya da çiftlik turizmi adıyla anılmaktadır. İtalya’daki çiftlik turizmi uygulamalarından bir örnek vermek gerekirse; Latium bölgesinde bir çiftlikte; ziyaretçilere çiftlik kampinginde konaklama, atla gezi, gölde balık avlama olanakları sunulmaktadır. Çiftlik, turistlerin pazar günü yürüyüş yaptıkları, çok güzel bir ortamda bulunmaktadır. Çiftlikte başlıca işlevsel binalar; tarihi 15. yüzyıla inen büyük merkezi bir ev, hala dinsel törenlerin yapıldığı eski bir kilise, çiftlik hayvanlarının etlerinin satıldığı bir kasap dükkanı ve geleneksel yemekler sunan 50 masalı bir restorandır. Ailenin böyle bir girişimde bulunma nedeni ise; gelir azlığı, çiftlik ürünlerinin yerinde satılabilir özellikte olması, var olan kasap dükkanlarının turistlerle

eskiden beri kurmuş olduğu sıcak ilişkiler ve ağırlamaya uygun bir ortam şeklinde açıklanmaktadır. Kısacası tarımsal turizm, çiftlik ürünlerini en iyi biçimde değerlendirme aracı olarak görülmüş ve sonuçta başarıya ulaşılmıştır(SOYKAN 2000).

İtalya’da kırsal turizm 1980’lerden sonra pek çok kişi tarafından keşfedilmiştir. Kırsal turizmi, seçenlerin büyük kısmını yetiksinler oluşturmaktadır.

Onların da % 60’ını aileler meydana getirmektedir. Bu haliyle, İtalya’da kırsal turizm “aile ile yetişkin turizmi” olarak açıklanabilir. 1986 yılında tarımsal turizm, 55.000 yatak kapasitesine sahipti ve bu turizm türüyle ilgili 6.000 çiftçiden 2.000’i, ikinci etkinlik olarak turizmi sürdürüyorlardı. Bugün Tatil çiftliklerinin sayısı 13500, yatak sayısı ise 150 bindir. _İtalya’nın agriturizmde en gelişmiş ve en ünlü bölgesi Toskana’dır (3204 tatil çiftliği, ülkenin % 30 u). Turistlerin % 25 i yabancıdır (Toskana’da % 50). Kırsal turizme 2004 yılında merkezi hükümet 441 milyon Euro finansal destek vermiştir. Pazarlamada, e-pazarlamanın payı % 40’dır. (SOYKAN, 2006).

İspanya’da Kırsal Turizm

İspanyada kırsal alanlardan özellikle Madrid ve Barselona gibi kentsel alanlara göç sanayileşmiş Avrupa ülkelerindeki göç sürecinden daha sonra, 1950’li yılların ortalarında 1980’li yıllara kadar görülmüştür. Kırsal turizm 1960’lı yıllarda ucuz bir tatil çeşidi olarak görülmeye başlanılmış, bu dönemde binaların onarımı ve konuklara verilen hizmetin kalitesinin arması için bazı yardımlar yapılmıştır. Ancak İspanya kırsal turizmdeki gelişimin son 20 yıl içerisinde gerçekleştirmiştir. 1994 yılında 1074 olan kırsal turizm işletmesi, her yıl artarak 2003 yılında 6534’e ulaşmıştır. Bu gelişimin altında yatan nedenler iki başlıkta değerlendirilebilmektedir;

- Kırsal alanda karşılaşılan hızlı nüfus kaybını önlemek ve kırsal alandaki nüfusu sürdürülebilir bir seviyede tutmak için kırsal turizmin hızlı bir biçimde kabul edilmesi ve yeni kırsal ekonomi Avrupa’nın diğer kısmında olduğu gibi aile işletmelerine dayandırılması ve kırsal turizmle birlikte çiftlik etkinliklerinin ve kırsal ekonominin çeşitlendirilmesinin amaçlanması,

- Kitle turizminin özellikle _İspanya gibi kitle turizmin önemli olduğu bir ülkede çevre ve doğal kaynaklar üzerinde oluşturduğu olumsuz etkiler hakkında çevreci bilincin oluşması. (Canoves, Montserrat, Priestley, & Asuncion, 2004)

Özellikle 1990’dan sonra yayınlanan raporlarda da kırsal alandan kentsel alanlara olan göçün azaldığı, kırsal ekonominin çeşitlendiği ve kırsal turizm etkinlikleri ile kentte ve kırsal yasayan insanlar arasında olumlu yönde kültürel alışveriş yapıldığı belirtildiğinden _İspanya’da kırsal turizmin amacına ulaştığını söyleyebiliriz (Canoves, Montserrat, Priestley, & Asuncion, 2004)

Özellikle 1990'dan sonra yayınlanan raporlarda da kırsal alandan kentsel alanlara olan göçün azaldığı, kırsal ekonominin çeşitlendiği ve kırsal turizm etkinlikleri ile kentte ve kırdan yasayan insanlar arasında olumlu yönde kültürel alışveriş yapıldığı belirtildiğinden İspanya'da kırsal turizmin amacına ulaştığını söyleyebiliriz (Canoves, Montserrat, Priestley, & Asuncion, 2004).

Kente göç nedeniyle nüfusu sürekli azalan, hayvancılığın egemen olduğu Ribagorza ve Sabararbe kantonlarında, göçü önlemek ve hayvancılığı geliştirmek amacıyla, bu sorunlardan yola çıkılarak, yöreye ek etkinlikler getirilmesi kararlaştırılmıştır. Öncelikli olarak da doğal kaynakların değerlendirilmesi amaçlanmış ve çeşitli projeler üretilmiştir. Bunlardan biri dağ köylülerini turizme yönelterek yöreye kırsal turizmi sokmaktır. Bu çerçevede, biri teknik (muhasabe, Fransızca, kentleşme, animasyon, yasalar hakkında) diğeri deneysel (kırsal turizm uygulama örneklerini tanıtmak) olmak üzere iki yönlü kurslar düzenlenmiş, daha sonra, eylem planları hazırlanarak uygulamaya konmuştur. Sözelimi, tanıtım, yönetim, turistleri eğlendirme etkinlikleri planlama ile hizmet personeline dil, mutfak ve el sanatları alanında eğitim verme çalışmaları yapılmıştır. Nihayet 1989 yılında 14 ev düzenlenerek, turizme açılmış ve projenin de işletme safhası başlamıştır. 1992 yılında, evler, Noel tatilinde, hafta sonlarında ve ağustos ayında %100 dolmuştur. (SOYKAN, 2006).

Almanya'da Kırsal Turizm

Almanya, tarım sektörü ile turizm sektörü arasındaki ilişkileri, tarımın turizme getirdiği olanakları tarım sektörünün beklediği yararlarla en iyi bütünleştiren ülkelerden biridir. Kırsal turizmin Almanya'da yaklaşık olarak 150 yıllık uzun bir geçmişi vardır. 1873 yılında hizmetçiler ve 1914 yılında beyaz-yakalı olarak tabir edilen işçiler için mükafat tatillerinin uygulanması sonucu turizm orta gelirli vatandaşların yaşamının bir parçası haline gelmiştir. Bu kişiler tatillerini kentlere yakın tepelik alanlarda kurulmuş köy ve kasabalardaki küçük otellerde ya da çiftliklerde konaklayarak geçirmişlerdir. Akademisyenlerin kırsal turizme olan ilgisi ancak 1950'li yıllara dayanmaktadır. Bu konudaki ilk makale dağlık alanlarda turizm etkinliği ve bunun yöre çiftçisi üzerine etkisi ile ilgilidir. Tarıma az elverişli alanlarda yasayan bu çiftçiler, birim saat başına düşük gelir elde ettikleri için, kırsal turizm yoluyla hizmet sektöründe genç nüfusa yeni iş olanakları sağlanarak gelirlerinin artırılması ve sonuçta yaşam standartlarının yükseltilmesi amaçlanmıştır (ŞANLI, 2004).

Almanya'da 1970'li yılların başında Gıda, Tarım ve Orman Bakanlığı'nın özendirilmesi sonucu kırsal turizme özellikle çiftlik turizmine olan ilgi giderek artmaya başlamıştır. Birçok Avrupa ülkesinde kırsal turizm üzerine yapılan çalışmaların büyük bir kısmı kırsal turizmin diğer biçimlerini dikkate almaksızın daha ziyade çiftlik turizmi üzerinde yoğunlaşmıştır. Bunun sonucu olarak da 1980 ve 1990'lı

yılların basında çiftlikler ve çiftçiler kırsal turizmin odağı haline gelmiştir. (ESENGÜN, AKÇA, & SAYILI, 2011)

Almanya'da halen turist kabul eden 23 bin çiftlik olmasına karşın (bunların 1400'ü kalite belgesi almış durumda) turist ağırlayan çiftçi ailesi sayısının hızla artmamasının basta gelen nedenleri; ailelerin bu konuda hazırlıklı olmamaları, yeni yatırım gereksinimlerinin ortaya çıkması, turistlerin daha yukarı düzeyde konaklama koşulları ve kullanabilecekleri ortak alanlar aramalarıdır. Almanya'da 184 bin yatak kapasiteli bir kırsal turizm konaklama gizilgücü çiftçi ailesine ek gelir sağlamakta, yılda 100 gün geceleme olanağı sağlayan çiftlikler ekonomik bakımdan verimli olmaktadır (ŞANLI, 2004)

İngiltere'de Kırsal Turizm

İngiltere'de kişilerin kırsal turizm ve günübirlik kırsal rekreasyonel etkinliklere katılma oranı çok yüksektir. 1991 yılı rakamlarına göre, her dört İngiliz'den üçü, kısa ya da uzun tatillerinde (boş zamanlarında) kırsal alanlara gitmiştir. Kırsal turizmde çiftliklerin kullanılması hayli yaygındır. 1990 yılında bu oran % 20'dir. Çiftliklerin % 9,5'i tam konaklama hizmeti vermekte, % 5,5'i boş zaman etkinlikleri sunmakta ve % 4,5'inde ise binicilikle ilgili hizmetler verilmektedir. İngiltere'de kırsal alanlarda gerçekleştirilen bir diğer turizm türü de akarsu turizmidir. Ayrıca, İskoçyalılar çok sayıda ulusal ve bölgesel doğa parkını yeşil turizme açarak, hafta sonu yürüyüşçüleri ya da kısa süreli konaklamaya gelenler için sınırsız olanaklar sunmaktadır. (SOYKAN, 2006)

İngiltere'de 1993 yılında, Nisan-Ekim ayları arasında kırsal alanlara 590 milyon ziyaret yapıldığı, yıllık rakamın ise 1 milyar ziyareti bulduğu açıklanmıştır. Yatak + kahvaltı (breakfast) modeliyle yaklaşık 107.000 kırsal yatak kullanılmaktadır. 1991'de yılda 140 günden fazla açık kalan bu tip evlerin özel bir vergiyle devlete bağlanması uygun görülmüştür. İngiltere'de bazı görüşler, kırsal turizmin doğayı tahrip ettiği yönündedir. Zıt görüşte olanlar ise; kırsal turizmin çok az alan kullandığını, buna karşın çok fazla gelir getirdiğini savunmaktadır. Nitekim Devon kenti kırsalında 1973 yılında tarımda 2.250 kişi işlendirilmişken daha sonra kırsal turizm yoluyla işlendirme 38.800 kişiye ulaşmıştır. (SOYKAN, 2000)

Yunanistan'da Kırsal Turizm

Yunanistan'ın dağlık ve az gelişmiş yörelerinin sahip olduğu turizm olanaklarını değerlendirmek ve aynı zamanda buralarda yaşayan kişilerin yaşam standartlarını yükseltmek için kırsal turizm desteklenmektedir. 2000 yılı verilerine göre Yunanistan'da turizmle uğrasan 891 çiftlik bulunmaktadır. Bu tarım işletmelerinin %35,7'si sadece konaklama hizmeti, 46,2'si konaklama ve kahvaltı ve %6,7'si

konaklama+kahvaltı+öğle yemeği hizmeti vermektedir. Geriye kalan %11,4'ü ise gelen ziyaretçilere ortak mutfağı bulunan odalarda hizmet vermektedir(AKÇA, 2004).

2003 yılında Fransa-Yunanistan ortaklığında, kırsal alanlarda ilk kez, küçük kapasiteli geleneksel konaklama birimlerinden oluşan “GUESTINN” konaklama ağı yaratılmıştır. Bu ağda, ülkenin toplam 13 bölgesinin 9 unda 42 üyeye sahip, 357 oda ve 1010 yatak yer almaktadır. Konaklama biçimleri çeşitli türdedir: geleneksel pansiyon, konuk odası, geleneksel stüdyo tipi apart evler, eski geleneksel ev, geleneksel otel ve çiftlik evi. Guest Inn'in felsefesinde; otantiklik, çevre, kalite ve sıcak ilişkiler yatmaktadır. Kaliteyi 4 kriter temsil etmektedir: dostça karşılama, basit ama konforlu ortam, yerel mimariye saygı, otantizm ve sakinlik içeren bir çevre. (SOYKAN, 2006).

Avrupa birliğine üye ülkelerde kırsal turizmin geliştirilmesi ve kırsal alanların kalkındırılması amacıyla LEADER izlencesi kapsamında önemli çalımsalar yapılmaktadır.

Bu kapsamda Yunanistan tarafından hazırlanan kırsal turizm izlencesi ile

- Kırsal nüfusun çalışma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi,
- Kırsal nüfusun devamlılığının sağlanması
- Kırsal alanda yeni ekonomik etkinliklerin oluşturulması,
- Kırsal gelirin artırılması,
- Kırsal kadının sosyal ve ekonomik rolünün desteklenmesi,
- Yöresel el sanatları ve geleneksel tarımın desteklenmesi
- Çevrenin korunması
- Mimari ve kültürel mirasın korunması gibi amaçlara ulaşılması amaçlanmaktadır. (AKÇA, 2006)

Kırsal Turizmin Diyarbakır İlinde Önemi ve Gerekliliği

Teknolojik ilerlemenin büyük şehirleri gittikçe betona, demire, basitliğe, tekdüzelığe ve ruhsal yozlaşmaya sürüklediği ülkemizde turizm anlayışı da yavaş yavaş kırsal turizmi benimser bir hal almaktadır. İnsanlar tatil zamanlarını doğayla iç içe, sıcakkanlı ve sağlıklı bir ortamda stresten uzak bir şekilde geçirmeyi tercih etmeye başlamışlardır. Bu çeşit bir tatil için en iyi seçenek olan kırsal turizm sayesinde de gittikleri yerlerin kültürleri hakkında bilgi ediniyorlar.

Bu doğrultuda baktığımızda, Türkiye kırsal turizm için fazlasıyla elverişli bir coğrafik, kültürel ve beşeri bir dokuya sahiptir. Her bölgeye en uygun nitelikte bir eğitim sistemi uygulanıp her bölgenin kendi coğrafı, beşeri ve tarımsal

özelliklerine uygun bir politikayla kırsal turizm anlayışı benimsetilirse; bu politikanın belirlenmesinde izlenecek yolda turizm sektörü, kamu kurumları, sivil toplum örgütleri, yerel yöneticiler, yerel halk ve üniversiteler doğru örgütlenip doğru işbirliği yaparlarsa; bunun reklam ve acente kısımlarındaki görevliler de üzerlerine düşeni yaparak kırsal turizmi sürdürülebilir hale getirirlerse Diyarbakır ilinin kırsal turizm sektöründe bir Türkiye markası olması hiç uzak değildir.

Şimdiye kadar tarım denilince akla sadece tarımsal ürün ve bunların çeşitlendirilmesi gelirken, “kırsal turizm” kavramı, artık çiftçi ve köylüye yeni ufuklara açılmayı, yaşadığı bölgede turizm potansiyelini öğrenmesini ve yeni gelir kaynaklarını keşfetmesini sağlayarak tarımın gelişmesini; ekme-biçme, harmanlama, nadas gibi temel kavramların dışına çıkmasını sağlayıp çiftçinin ve köylünün farklılık yaratılarak gelişmesine olanak tanımıştır. Bu nedenle tarımın gelişmesinde tarımsal sulama, yerleşke, enerji gibi faktörlerin yanı sıra, sosyal alanların çoğalması, ulaşım olanaklarının çeşitlendirilmesiyle yeni açılımlarda rol oynayarak İlimizde turizm gelirlerinde yeni bir artışa neden olacaktır. Daha da önemlisi potansiyel bir istihdam yaratacaktır. İşsizliğin olduğu bir dönemde “can simidi” olacaktır. Köyden kente göçü de önleyecektir.

Kırsal turizmin ve bununla birlikte kırsal ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi bölgenin kalkınmasında önemli bir yeri tutacaktır. Kırsal turizmin desteklenmesinde amacın bölgenin yaşam kalitesini artırması ve ekonomisini canlandırmayı hedeflemesi gerekir. Mikro girişimciler veya çiftçiler tarafından kurulacak pansiyon, yataklı ve kahvaltılı olarak konaklama ve restoran hizmetlerinin gelişimi, çiftlik turizmi tesislerinin kurulması ve gelişmesi ve bunun yanı sıra turistik faaliyetler olarak sportif aktiviteler, doğa gezileri, tarih gezileri gibi kurulan tesislerin gelişiminin desteklenmesi amaç edinilmelidir. Yeni kurulacak işletmeler ve mevcut işletmelerde yapılacak yatırımlar ile ilimizin kırsal alanında, nüfusu 15 binin altında olan yerleşim birimlerinin de bu desteklerden faydalanması gerekmektedir. Diğer taraftan, kırsal turizme destekten faydalanmak için kamu tüzel kişiler hariç, ulusal kanunlarca tanınmış gerçek ve tüzel kişilerin başvuru yapabilmeleri gerekir. Yapılacak destek oranının ise uygun harcamaların toplamının yüzde önemli ölçüde cezp edici nitelik taşıyacaktır.

Kırsal yerleşim planlaması, köylerin yenilenmesi ve geliştirilmesi inşaat sektörünün desteğiyle gerçekleşecektir. İl ve ilçe köylerde aşağıdaki hedefler doğrultusunda yenileme ve geliştirme yürütülmelidir. Bu doğrultuda yapılması gerekenler. (DEMİREL, 2005);

- Yaşam ve çalışma koşulları iyileştirilmelidir
- Köyün kendi niteliği korumalı ve köy canlandırılmalıdır
- Yol ve sulama ağını çağdaş koşullara ve gelecekteki beklentilere göre düzenlenmelidir.
- Taşınmazları ve onun tüzel yapısına ilişkin sorunlar çözümlenmelidir.

- Kadastro güncellemelidir
- Köydeki el sanatları ve küçük sanayi geliştirilmenin altyapısını hazırlanmalıdır.
- Dinlenme ve boş zaman tesisleri oluşturmalıdır.
- Doğal kaynak, flora ve faunanın varlığı korunmalıdır.
- Altyapı iyileştirilmeli ve başka yatırımlara olanak verilmelidir.
- Planlamaya köylünün katılımını sağlamalıdır.

Köy içi trafiğini düzenleme, eski yapıları değerlendirme alt yapı tesislerini kurma, ortak yararlanılacak ve köyün güzelleşmesine katkıda bulunacak yapıları gerçekleştirme, köyü yeşillendirme, postane kurulması, banka şubesi açılması, ana ve çocuk sağlığı istasyonu, doktor ve cankurtaran, itfaiye, çöp deposu, arıtma tesisleri ve kanalizasyon, içme suyu, tuvalet, eczane, kuaför vb. unsurların iyileştirilmesi gerektiği hissedilen hususların köye kazandırılması kırsal turizmi önemli ölçüde canlandıracaktır.

Kültür ve sanat etkinliklerinin çeşitlendirilmesi, tarihi ve mimari değer taşıyan yerleşimlerin ve binaların restore edilmesi, uygun olanların koruma-kullanma dengesi içerisinde turizm amaçlı kullanıma açılması, kültür ve turizm amaçlı bilgilendirme merkezlerinin oluşturulması ve etkinleştirilmesi gibi uygulamalar bu gün kırsal kalkınmasına önem veren gelişmiş ve gelişmekte olan tüm illerin köy yenileme unsurları olarak kullandığı araçlardır.

Köy yenileme planı, tarımsal yapının iyileştirilmesi önlemlerini kentsel yapılaşma niteliğindeki önlemleri ve özel girişimcilerin isteklerini bir bütün içinde ele alarak en uygun yapının oluşturulmasını sağlar. Köy yenileme kesinlikle önceden var olanları göz ardı eden onları yıkıp yok eden bir yeniden yapılanma değildir. Kentsel gelişmeyi olduğu gibi köye aktarma da değildir. Böylesi bir köy yenileme köydeki yaşam ve yerleşim koşullarının iyileştirmez sadece yozlaştırabilir (DEMİREL, 2005).

KAYNAKÇA

GÖRÜN, M. (2004). Kırsal Kalkınmada İl Özel İdaresinin Rolü ve İlçe Özel İdaresinin Kurulması Konusunda İl Genel Meclisi Üyeleri Üzerinde Bir Araştırma (İzmir, Konya ve Ağrı Örneği). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 6 (I).

GÜLÇUBUK, B. (2006). AB ve Türkiye’de Kırsal Yapı ve Kırsal Kalkınma. 08 20, 2006 tarihinde <http://www.wwf.org.tr/tr/docs/sunum_bulentgulcubuk.pdf>: http://www.wwf.org.tr/tr/docs/sunum_bulentgulcubuk.pdf adresinden alındı

HEATER, M. (2011). Planning for Growth? Re-thinking the Rural Tourism Opportunity. 12 2011,02 tarihinde <http://www.extension.usask.ca>: http://www.extension.usask.ca/cse/2001_archive/abstracts_papers/heathermair.pdf adresinden alındı

<https://www.bugday.org/tatuta/kilavuz.php>. (2011). 12.02.2011 tarihinde <https://www.bugday.org>: <https://www.bugday.org/tatuta/kilavuz.php> adresinden alındı

II. Tarım Şurası Kırsal Kalkınma Politikaları Komisyon Raporu. (2004). 11 02, 2011 tarihinde <http://tarimsurasi.tarim.gov.tr>: <<http://tarimsurasi.tarim.gov.tr/PDFLER/VIII.Komisyon.pdf>> adresinden alındı

KÜÇÜKALTAN, D. (2002). Tarım Turizmi ve Türkiye’de Tarım Turizmi İşletmeciliği Cilt I. II. Turizm Şurası Bildirileri. Ankara: Turizm Bakanlığı.

SOYKAN, F. (2006). Avrupada Kırsal Turizme Bakış açısı ve Kazanılan Deneyim. II. Balıkesir Turizm Kongresi, (s. 84-85). Balıkesir.

SOYKAN, F. (1999). Dogal Çevre ve Kırsal Kültürle Bütünleşen Bir Turizm Türü: Kırsal Turizm. Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi , Mayıs-Haziran.

SOYKAN, F. (2000). Kırsal Turizm ve Avrupa’da Kazanılan Deneyim. Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi , Eylül-Aralık.

ŞANLI, H. (2004). Turizm ve Tarımsal Faaliyetlere Bünyelerinde Birlikte Yer Veren İşletmelerin Ekonomik Analizi: Nevşehir İli Avanos ve Ürgüp İlçeleri Örneği. A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi .

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı. (2004). II. Tarım Şurası Kırsal Kalkınma Politikaları Komisyon Raporu. 11 02, 2011 tarihinde <http://tarimsurasi.tarim.gov.tr/PDFLER/VIII.Komisyon.pdf>: <http://tarimsurasi.tarim.gov.tr/PDFLER/VIII.Komisyon.pdf> adresinden alındı

TEKELİ, H. (2000). Küresel Eğilimler Ülkemizin Turizm Pazarlamasını Olumsuz Etkilemektedir. I. Ulusal Türkiye Turizmi Sempozyumu Tebliğ Kitapçığı. İZMİR.

Tourism Strategies and Rural Development. (1994). Paris: OECD. World-Tourism Organisation. (2004). Rural Tourism in Europe: Experiences, Development and Perspectives. WTO.